

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkande av utredningen om Straffansvar för deltagande i kriminella sammanslutningar (SOU 2026:13)

Inledning

Göteborgs tingsrätt har granskat det remitterade betänkandet utifrån de utgångspunkter och intressen som tingsrätten och de allmänna domstolarna särskilt har att beakta. I betänkandet görs bedömningen att införande av ett särskilt straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar skulle vara ett effektivt sätt att förebygga, förhindra och bekämpa sådant deltagande och samröre. Tingsrätten anser att det finns goda skäl för en kriminalisering med hänsyn till vad som förs fram i betänkandet. När det gäller den närmare utformningen av bestämmelserna och förslagen i övrigt har tingsrätten nedanstående synpunkter.

Deltagande- och samröresbrottens avgränsning

Det föreslagna straffbara området förefaller vara vidsträckt. Det gäller särskilt deltagandebrottet men även definitionen av en kriminell sammanslutning och vilka gärningar som faller inom det straffbara området. Utredningens bedömning är att kriminaliseringen behöver vara tämligen omfattande för att vara ändamålsenlig. Tingsrätten anser emellertid att det bör övervägas om delar av den föreslagna lagstiftningen kan definieras tydligare för att skapa en tillfredsställande förutsägbarhet. Detta särskilt med hänsyn till att det rör sig om en begränsning av grundläggande fri- och rättigheter.

Exempelvis anges att de nya brotten ska vara s.k. perdurerande brott. Enligt tingsrätten framstår det i någon mån som oklart var gränsen mellan det som inte

är straffbart och det som är straffbart går, såväl när det gäller när ett brott påbörjas som när det avslutas. I förslaget uppställs inte heller något krav på den kriminella sammanslutningens varaktighet, även om det i betänkandet anges att det inte endast får röra sig om tre personer som mer tillfälligt, slumpmässigt och spontant vid ett enda tillfälle har planer på att utföra, utför eller har utfört, allvarlig brottslighet tillsammans. Vidare kan såväl deltagandebrottet som samröresbrottet avse handlingar som är ägnade att främja, stärka eller understödja en kriminell sammanslutnings allvarliga brottslighet. Detta kan enligt tingsrätten leda till svårigheter i rättstillämpningen vid avgränsningen mellan de båda brotten. Även om visst utrymme ska lämnas till rättstillämpningen anser tingsrätten att det skulle vara fördelaktigt med ytterligare klargöranden i dessa delar.

Samröresbrott genom juridisk rådgivning

I betänkandet föreslås att juridisk, ekonomisk eller teknisk rådgivning, som har avsikt att användas i den kriminella sammanslutningen, ska straffbeläggas. Tingsrätten uppfattar förslaget som att exempelvis en advokats rådgivning till en klient skulle kunna falla inom ramen för det straffbara området. I betänkandet berörs att förslaget, till skillnad från den finländska lagstiftningen, inte innehåller något uttryckligt undantag för rådgivning eller information som behöver utbytas mellan en advokat och dennes klient inom ramen för ett offentligt uppdrag eller vid annat klientförhållande. Enligt utredningen avses motsvarande situationer emellertid falla under försvarlighetsrekvisitet och därmed inte anses utgöra brott. Enligt tingsrätten vore en utformning likt den finländska lagstiftningen att föredra. Detta särskilt med hänsyn till vad som föreslås beträffande användning av hemliga tvångsmedel. Tingsrätten anser att det i vart fall behöver anges tydligare att situationen faller inom försvarlighetsrekvisitet och därmed undantas från det straffbara området.

Grovt brott och tillhörande straffskala

I betänkandet föreslås en särskild straffskala för det grova deltagandebrottet då det kan konstateras att det inte bara rör sig om någon med en central roll utan gärningspersonen har lett den kriminella sammanslutningen. Ett möjligt alternativ till den lösning som föreslås i betänkandet skulle, vilket tingsrätten även fram-

förde i sitt remissvar över Promemorian Straff för deltagande i en terroristorganisation (DS 2022:6), kunna vara att som för andra brottstyper (exempelvis miss-handel och narkotikabrott), gradindela med ytterligare ett allvarligare steg utöver det grova brottet. Ett annat alternativ skulle kunna vara att låta straffet för grovt brott vara fängelse i lägst två och högst 18 år eller livstid, men särskilt ange i lagtexten att ledande av en kriminell sammanslutning är särskilt försvårande.

Förhållandet till övrig lagstiftning

Utredningen har i sina överväganden inte beaktat de förslag som regeringen har lagt fram i propositionen Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor, se prop. 2025/26:218. Tingsrätten utgår ifrån att detta kommer att uppmärksammas vid den fortsatta beredningen.

Konsekvenser

Tingsrätten instämmer i bedömningen att de föreslagna ändringarna kommer innebära påtagliga kostnader för de allmänna domstolarna som inte kan täckas inom befintliga budgetanslag. Tingsrätten anser dock att de allmänna domstolarna måste tillföras medel utöver vad som föreslås i betänkandet. Vidare bör medelstildelningen ske före den 1 januari 2028. Redan när den nya lagstiftningen införs kommer det innebära ökade kostnader för de allmänna domstolarna i form av exempelvis utbildningsinsatser och anpassning av verksamhetsstöd m.m. Kort därefter kan antalet framställningar om hemliga tvångsmedel, förordnande av offentliga försvarare och häktning förväntas att öka. Det finns en betydande risk att arbetsbelastningen ökar på ett sätt som negativt påverkar möjligheten för domstolarna att klara sitt uppdrag. Det är därför viktigt att Sveriges Domstolar tillförs de resurser och medel som krävs.

I handläggningen av ärendet har deltagit lagmannen Eva-Lena Norgren samt chefsrådmännen Anne Rapp och Eva Alsin. Föredragande har varit tingsfiskalerna Erika Ströberg och Karin Molander.

Eva-Lena Norgren

Anne Rapp

Eva Alsin

Erika Ströberg

Karin Molander